

בס"ד. י"א ניסן, ה'תשל"ה

(הנחה בלתי מוגה)

והגדת לכנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה הוי' לי בצאתי ממצרים¹, שזהו ענין עיקרי בסיפור יצי"מ בלילי פסח שנקרא בשם הגדה (ונקרא בסימני הסדר בשם מגיד), ע"ש והגדת לבנך (כמ"ש באבורה²). ועד שלכמה דעות³ ה"ז מעיקרי החילוקים שבין סיפור יצי"מ בלילי פסח לגבי זכירת יצי"מ בכל השנה כולה (שהרי חייבים להזכיר יצי"מ בכל יום, ביום ובלילה⁴), שסיפור יצי"מ בלילי פסח צ"ל באופן של והגדת לבנך. אמנם, פסוק זה (שבו נאמר הלשון והגדת שעל שמו נקראת ההגדה) אינו מענה על שאלתו של הבן [שהרי על זה נאמר בפסוק בפ"ע⁵ והי' כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת, והמענה הוא בלשון ואמרת גו', ולא בלשון והגדת], ולכן פירשו חז"ל⁶ (הובא גם בפירוש"י עה"ת⁷) בכך שאינו יודע לשאול הכתוב מדבר, והכתוב מלמדך שתפתח לו אתה (את פתח לו), והגדת לבנך גו' בעבור זה עשה הוי' לי בצאתי ממצרים. וצריך להבין מהו הטעם שעושים עיקר מהבן שאינו יודע לשאול, דהן אמת שסיפור יצי"מ צ"ל גם להבן שאינו יודע לשאול, אבל עיקר הענין דסיפור יצי"מ הי' צ"ל לכאורה להבן חכם, שעז"נ⁸ כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה הוי' אלקינו אתכם, שבבן חכם הכתוב מדבר, שלא זו בלבד שיודע כללות הענין המדובר, אלא הוא יודע גם פרטי החילוקים דעדות חוקים ומשפטים⁹, ויודע גם ענינם ומעלתם של ישראל (אתכם), ושואל אודות הקשר והשייכות ביניהם כו' (מה העדות גו' אשר צוה גו' אתכם), ואעפ"כ, נקרא סיפור יצי"מ (לא בלשון שקשור עם הפסוק כי ישאלך בנך גו', אלא) בלשון הגדה ע"ש והגדת לבנך שנאמר בכך שאינו יודע לשאול דוקא. גם צריך להבין מ"ש ביום ההוא גו' בעבור זה, דלכאורה,

1 בא יג, ח.

2 במקומו (הובא בהגדה של פסח עם

לקוטי טעמים וכו' ע' ה).

3 ראה הגש"פ הנ"ל ע' טו. וש"נ.

4 ברכות יב, ב (במשנה).

5 בא שם, יד.

6 מכילתא עה"פ בא שם.

7 שם, ה.

8 ואתחנן ו, כ.

9 ראה גם רד"ה כי ישאלך הי"ת

(סה"מ הי"ש"ת ע' 43 ואילך).

כיון שהפסוק מדייק בעבור זה, בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך¹⁰ (שזהו הפירוש בעבור זה, מורה באצבעו ואומר זה¹¹), היינו, שזהו יום קבוע ומיוחד דוקא, מהו אומרו ביום ההוא. וגם צריך להבין סיום הכתוב בצאתי ממצרים, דלכאורה בצאתי ממצרים צ"ל התחלת הענין, שהרי כבר בהתחלת הסדר ישנה השאלה והתשובה הקשורה עם כללות הענין דיצי"מ, ובפסוק זה אין זה אלא טעם להענין דבעבור זה גו'.

(ב) **וביאור** כללות הענין, דהנה ידוע¹² שהחידוש שבגאולה ממצרים (שבזה משתית להגאולה מגלותנו זה האחרון) לגבי הגאולות משאר הגלויות הוא, שאף יהודי לא נשאר במצרים. ובוה גופא עיקר החידוש הוא לא כ"כ בנוגע לבנ"י עצמם [דמאיזה טעם יצטרך יהודי להשאר במצרים בשעה שהגיע הזמן שצ"ל גאולה ממצרים], אלא בנוגע להענינים השייכים לבנ"י, שלא נשאר במצרים איזה ענין השייך וקשור לישראל. וכדאיתא בגמרא¹³ עה"פ¹⁴ וינצלו את מצרים שעשאוה כמצולה שאין בה דגים וכמצודה שאין בה דגן, היינו, שהוציאו ממצרים את כל הענינים שהיו קשורים ושייכים לבנ"י. וע"ד תורת הבעש"ט¹⁵ והרב המגיד¹⁶ בפירוש מארז"ל¹⁷ התורה חסה על ממונם של ישראל, שזהו בגלל ניצוצות הקדושה השייכים לנשמתו של האדם שאליו שייך ממון זה. וזהו החידוש שבגאולת מצרים, דאף שיש אפשרות שכל בנ"י יצאו ממצרים ואעפ"כ ישארו שם ניצוצות קדושה, ואח"כ יצטרכו בנ"י לשוב למצרים (לא באופן של גלות, אלא עכ"פ) באופן של חירות כדי לבררם [כמו בשאר הגלויות, גלות בבל מדי פרס ויון, שנשארו שם גם ניצוצות קדושה השייכים ליהודים שנגאלו משם ובאו לארץ הקודש, וראי' לדבר, שלאח"ז חזרו לשם, נחזתי מהתם להכא ומהכא להתם¹⁸, בכדי להשלים את העבודה דבירור הניצוצות, אע"פ שכבר יצאו מגלות זו ובאו לארץ הקודש], מ"מ, היתה הגאולה ממצרים באופן שלא נשארו שם ניצוצות קדושה, שלכן נאמר¹⁹ לא תוסיפו לראותם גו', בג' מקומות הוזהרו ישראל שלא לשוב לארץ מצרים²⁰, כי הליכתו של יהודי לאיזה

15) צוואת הריב"ש סק"ט. כש"ט סרי"ח.

16) או"ת קא, ד.

17) ר"ה כז, א.

18) ראה סנהדרין ה, א.

19) בשלח יד, יג.

20) ירושלמי סוכה פ"ה ה"א.

10) הגדה של פסח פסקא "יכול מר"ח",

ממכילתא עה"פ.

11) ראה תענית בסופה.

12) ראה לקו"ש ח"א בתחלתו. וש"נ.

13) ברכות ט, ב.

14) בא יב, לו.

מקום היא בשליחותו של הקב"ה לשם תכלית ומטרה, וכיון שבארץ מצרים נפעלו כבר כל הענינים שיכולים בני"י לפעול בכירור הניצוצות, כנ"ל בפירוש וינצלו את מצרים, לכן אסור לשוב לארץ מצרים אפילו באופן של חירות (כמבואר בכתבי האריז"ל²¹). וכן יהי' גם בהגאולה מגלות האחרון, עלי' נאמר²² כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שכל הענינים הבלתי רצויים יתבטלו, כמ"ש²³ ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, וכל ניצוצות הקדושה ילוקטו ע"י בני"י עליהם נאמר²⁴ ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל, איש איש עם כל ניצוצות הקדושה השייכים אליו, ועי"ז תהי' גאולה שלימה בשלימות, כיון שלא ישאר ניצוץ קדושה שלא במקומו, אלא כולם יתבררו ויזדככו ויהיו במעמד ומצב דקדושה.

ג) **והנה** כיון שא' החידושים שביצי"מ הוא בהגאולה של כל אחד ואחד מבנ"י, שאף אחד (גם מי שהוא בדרגה תחתונה ביותר) לא נשאר בגלות, הרי גם סיפור יצי"מ הוא באופן שמדגישים את השייכות דיצי"מ (לא רק להבן חכם, אלא גם) להבן שאינו יודע לשאול, שהוא הבן הרביעי לפי סדר ארבעת הבנים בהגדה [שהיא חלק בתורה שבע"פ (ע"פ המכילתא²⁵ והירושלמי²⁶)], והרי גם סדר בתורה תורה הוא²⁷, שהבן היותר נעלה הוא החכם, והבן שהוא למטה במדריגה שאין למטה הימנו הוא שאינו יודע לשאול [אף שסדר ד' הבנים בהתאם לסדר ד' העולמות הוא באופן אחר, כמבואר בכתבי האריז"ל²⁸], שגם עליו נאמר והגדת לבנך וגו', ועד שעל שם זה נקרא כללות סיפור יצי"מ בשם הגדה. ועוד זאת, שבהגדה לבן שאינו יודע לשאול, והגדת לבנך גו' בעבור זה וגו', מרומז גם המענה על שאלת הבן חכם (כדלקמן ס"ו), היינו, שע"י הגאולה של הבן שאינו יודע לשאול שאין למטה הימנו, נעשית הגאולה ממצרים גם אצל הבן חכם — שמתרצים את שאלתו (כי ישאלך בנך), שהרי מזה גופא שיש לו שאלה, מוכח שנמצאים במעמד ומצב של גלות, שאז יש צורך לבטל הענינים דקושיא ומחלוקת שבאים מסטרא דלעו"ז, (כדאיתא בזוהר²⁹ ומבואר באגה"ק³⁰).

21) שער המצוות פ' ראה. ל"ת ר"פ תצא. 27) ראה של"ה חלק תושבע"פ כלל לשונות בתחלתו (תב, ב).
 22) מיכה ז, טו. 28) פע"ח שכ"א (שער חג המצות) פ"ז.
 23) זכרי' יג, ב. 29) ח"ג קכד, ב (ברע"מ).
 24) ישע"י כז, יב. 30) סכ"ו.
 25) ס"פ בא. פסחים פ"י ה"ד.

ד) **ויש** להקדים תחילה ביאור שאלת הבן חכם מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה הוי' אלקינו אתכם, ע"פ המבואר בדרושי רבותינו נשיאינו [ובפרט בהדרוש של כ"ק אדמו"ר הצ"צ (בעל ההילולא דיי"ג ניסן) באוה"ת³¹ מיוסד על מאמר כ"ק אדמו"ר הזקן³²], שכיון שהבן חכם יודע גודל העילוי דבנ"י, אתכם (או כהגירסא³³ אותנו), שלכל אחד יש נפש האלקית וכו', לכן שואל מה העדות והחוקים והמשפטים, מצוות גשמיים, שדוקא על ידם יהי' הענין דצוותא וחיבור עם הקב"ה, שזהו"ע אשר צוה ה' אלקינו, מצוה לשון צוותא³⁴. והיינו, ששאלת הבן חכם היא מהו הצורך בקיום התומ"צ בגשמיות דוקא, אף שישנו ענין התומ"צ ברוחניות. וע"ד טענת המלאכים³⁵ חמודה גנוזה שגנוזה לך כו' אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, היינו, שהשאלה היא מהו הצורך בקיום התומ"צ כפי שהם אצל בשר ודם, בגשמיות דוקא, ולא ברוחניות, כפי שהם מצד מעלת הנשמה כפי שהיא בהעילוי שלה (במכ"ש מזה שגם בשעת החטא היתה באמנה אתו ית'³⁶, ועאכו"כ כשעומדים בדרגא נעלית). ויש לומר, שהמענה לזה מרומז גם בפסוק והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, שההדגשה בזה היא על מצה גשמית ומרור גשמי דוקא, ועד"ז בשאר המצוות, עדות חוקים ומשפטים, שצריכים להיות בגשמיות דוקא.

ה) **ויובן** ע"פ פירוש הכתוב שאומר נעים זמירות ישראל³⁷ בשם כל אחד ואחת מישראל, ואלקים מלכי מקדם פועל ישועות בקרב הארץ³⁸. והענין בזה, שכאשר צריך לפעול ישועות, ופעולת הישועות צריכה להיות (לא בשמים, לא למעלה מעשרה טפחים, ולא בארץ סתם, אלא) בקרב הארץ, היינו, שגם בקרב הארץ יומשך (לא רק ענין של טוב סתם, אלא) ענין של ישועה, הנה לזה צריך להמשיך מבחי' ואלקים מלכי מקדם, מקדם דייקא, מקדם שנברא הפועל לפעול³⁹, ובדוגמת הלשון מראש מקדם נסוכה⁴⁰, שקאי בסדר דמלמטה למעלה,

(36) תניא ספכ"ד.

(37) שמואל-ב כג, א. וראה שהש"ר פ"ד, ד (בתחלתו).

(38) תהלים עד, יב. — הקאפיטל שהתחילו לומר ב"א ניסן השתא (ראה לעיל ח"א ע' 1 ואילך).

(39) פי' מהר"ו לבר"ר פט"ו, ג.

(40) פיוט "לכה דודי".

(31) דרושים לפסח (ויקרא ח"ג) ע' תשנח

ואילך. דברים ח"ו ע' ב'רצה ואילך.

(32) ד"ה בשעה שהקדימו שבלקו"ת במדבר יב, ג ואילך. ד"ה כי ישאלך במאמרי אדה"ז פרשיות ח"ב ע' תשע. תשעד.

(33) ירושלמי ומכילתא שם.

(34) לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

(35) שבת פח, ב.

היינו, לא רק מראש (נסוכה), אלא גם מקדם (נסוכה), וענינו בספירות הוא הבחי' שלמעלה מגדר השתלשלות הספירות, שהרי ספירת חכמה נקראת בשם ראש וראשית, וישנו ענין קודם לזה ולמעלה מכל סדר ההשתלשלות, שעז"נ⁴¹ מגיד מראשית אחרית ומקדם אשר לא נעשו, שהו"ע מחשבתן של ישראל ומחשבתה של תורה שקדמו לכל דבר⁴², הנה מבחינה זו דוקא נמשך להיות פועל ישועות בקרב הארץ. ובלשון הידוע⁴³, שההמשכה למטה מטה ביותר (לפעול שם הישועה) צריכה לבוא ממקום גבוה גבוה ביותר. וכמו ביצי"מ שהיתה לא ע"י מלאך לא ע"י שרף ולא ע"י שליח אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, שנאמר כו' אני ולא מלאך כו' אני ולא שרף כו' אני ולא שליח כו' אני ה' ולא אחר⁴⁴ (כמבואר בלקו"ת⁴⁵ גודל הדרגא דאחר), נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה (בכבודו ובעצמו) וגאלם⁴⁶, שכל זה הוא מפני שהיו צריכים להוציאם ממקום שהוא בקרב הארץ⁴⁷.

ו) וזהו והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, שבמעמד ומצב דביום ההוא, שעז"נ⁴⁸ ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, היינו, שההסתר עצמו הוא באופן של הסתר (הסתר אסתיר)⁴⁹, ועד שנקרא ההוא, שזהו הסתר מאין כמוהו, הנה ע"י עבודתו של יהודי באופן דבעבור זה, שמצה ומרור מונחים לפניך, מצה ומרור גשמיים שמורה עליהם באצבעו הגשמית, פועל הוא בצאתי ממצרים, היינו, שמבלי הבט על היותו במצרים, ערות הארץ⁵⁰, נעשית היציאה (בצאתי) משם באופן שבני ישראל יוצאים ביד רמה⁵¹. וכללות הענין בזה, שגדלה ביותר מעלת המצוות בגשמיות דוקא, כמבואר באגה"ק הידועה⁵² שדוקא בדבר גשמי ישנו כח העצמות שבכחו ויכלתו להוות ולברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה, כיון שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה

46) הגש"פ פיסקא "ויוציאונו". נתבאר בד"ה ובראשי חדשיכם דליל א' דר"ח אייר שנה זו (סה"מ תשל"ה ע' 370 ואילך).
47) ראה לקו"ת שם. ובכ"מ.
48) וילך לא, יח.
49) כש"ט (הוצאת קה"ת, תשנ"ט) הוספות סמ"ב. וש"נ.
50) מקץ מב, יב.
51) בשלח יד, ח.
52) ס"כ (קל, סע"א ואילך).

41) ישע"י מו, יו"ד.
42) ב"ר פ"א, ד. ראה גם ד"ה כימי צאתך דאחרון של פסח שנה זו (סה"מ תשל"ה ע' 358).
43) לקו"ת צו יג, ב. לקו"ת פ' ראה יט, ג. ד"ה אחרי בספר המצוות להצ"צ בסופו פ"ב (דמ"צ קפו, א). ד"ה הנ"ל פרי"ת (סה"מ פרי"ת ע' קז). ובכ"מ.
44) נוסח הגש"פ.
45) צו יב, ג.

שקדמה לו ח"ו. ובזה מרומז גם המענה על שאלת הבן חכם — שדוקא במצוות גשמיים יש מעלת המצוות [ועד להשלימות דמצוות לעתיד לבוא שאז יהי' מעשה גדול⁵³] שעל ידם נעשה הצוותא וחיבור (אשר צוה) דאתכם (או אותנו) עם הוי' אלקינו, ולכן יש צורך גם בחילוקי הדרגות דעדות חוקים ומשפטים, כיון שפעולת המצוות היא בעולם הפירוד דוקא, בהמעמד ומצב דביום ההוא, ושם פועלים (ע"י מצוות גשמיים, בעבור זה) להיות בצאתי ממצרים. ומדייק בכתוב בעבור זה עשה הוי' לי, כדאיתא במדרש⁵⁴ כל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם, דכיון שההמשכה היא ממקום גבוה ביותר, מקדם, קודם ולמעלה מסדר השתלשלות, בחי' שלמעלה ממקום וזמן, הי' הוה ויהי' כאחד⁵⁵, הי"ז באופן שלא שייך בו שינויים, אינו זו לעולם, ובאופן כזה היא היציאה ממצרים, שלכן לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם. ועד"ז בהגאולה העתידה (דכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות), שאז נאמר לפניו שיר חדש, לשון זכר⁵⁶, גאולה שאין אחרי' גלות ח"ו.

וע"י כללות הענין דוהגדת לבנך, כנגד ארבעה בנין דברה תורה⁵⁷, שמקבצים את כל בני' לעריכת הסדר ע"פ תורה, שזהו שבכל א' מד' הבנים מזכירים הלשון אחד, אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול, כי בכל אחד מהם ישנו הענין דאחד⁵⁸, הוי' אחד ושמו אחד⁵⁹, אלא שצריכים לפעול שענין זה יהי' בגילוי אצלם — הי"ז נעשה הכנה לגאולה העתידה, כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שאז יקויים היעוד⁶⁰ ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר, וכאו"א יהי' מראה באצבעו ואומר הנה אלקינו זה גו' זה הוי' קוינו לו⁶¹, ומתוך שמחה וטוב לבב.

(57) הגדה של פסח פיסקא "ברוך המקום", מירושלמי ומכילתא הנ"ל.
 (58) סה"ש תש"ג ע' 74. וראה שיחת ליל א' דחה"פ תרח"ץ (סה"ש תרח"ץ ס"ע 262).
 (59) זכרי' יד, ט.
 (60) ישעי' מ, ה.
 (61) שם כה, ט. וראה שמו"ר ספכ"ג. פרש"י עה"פ בשלח שם, ב. תענית בסופה ובפרש"י שם.

(53) אוה"ת ר"פ ויגש. לקו"ש חכ"ה ע' 263. וש"נ.
 (54) ויק"ר פ"ב, ב. שוחר טוב שמואל פי"ט. הובא ונתבאר בלקו"ת במדבר ט, ג ואילך.
 (55) ראה תניא שעהיוה"א פ"ז.
 (56) מכילתא בשלח טו, א. תוד"ה הי"ג ונאמר — פסחים קטז, ב.